Zeldzame wintergast, door J. A. Eygenraam

Wanneer u dit opschrift ziet, zult u misschien verwachten te lezen over de trotse visarend, de fijngekleurde pestvogel, de geheimzinnige notenkraker of de met mooie legenden omsponnen kruisbek. Maar aan de bergleeuwerik zult u vermoedelijk niet denken. Dat is een vogel, die aan de waarneming van de meeste natuurliefhebbers schijnt te ontsnappen. En toch is het zo'n interessante vogel.

In de herfst trekken deze bergleeuweriken, wier broedgebied ligt in Lapland en Siberië, naar streken met een milder klimaat. Bij ons op de Veluwe verschijnen ze in troepjes, die zelden sterker zijn dan vijftien stuks. De lokroep, die ze op de trek en ook bij het vervliegen tijdens het voedsel zoeken laten horen, klinkt als: „krielu". Het zijn echte bodemvogels en wanneer ze benaderd worden, drukken ze zich en worden vrijwel onzichtbaar. Het kost zelfs moeite ze met de binocle terug te vinden.

Op een hoekje braakland liep ik eens een troepje in tot op twintig meter. Ze zaten onbewegelijk, als verstijfd in verschillende houdingen. Eén zat met de snavel naar de grond als een stervende vogel; een andere met de kop scheef en de snavel in de lucht; een derde keek over z'n schouder in mijn richting, andere zaten gedrukt tegen een aardkluit of gedoken achter een polletje gras. Een wonderlijk gezicht. Maar 't was erg doelmatig, want als ze allemaal dezelfde houding hadden aangenomen, zouden ze op het kale land, waar geen twee kluitjes gelijk, geen twee plantjes eender waren, veel eerder zijn opgevallen. Want de kleur van de kop is nu niet bepaald gedekt. De voorkop, de keel en een streep boven de ogen zijn geel, de kruin en de wangen zwart. De tinten van borst, rug en vleugels zijn wat rossiger dan van de veldleeuwerik en sluiten zich heel goed bij de bodemkleur aan. Merkwaardig zijn de aan weerskanten van de kop uitstekende bosjes veren, die wel iets op hoorntjes lijken.

Vertrouwend op hun schutkleur, laten ze iemand tot dichtbij naderen. Als de afstand evenwel te klein wordt, begint er een te lopen. Dat is het sein, waarop de anderen hebben gewacht. Meestal vliegen ze dan op, om een eind verder weer neer te strijken.

Ze slapen op de grond. Wanneer de avond daalt, nemen ze nog eenmaal op en vallen op een geschikte plaats in op een rogakker of een weiland. Dan verlopen ze niet veel meer, laten weinig sporen achter en verminderen daardoor de kans, dat ze door een wezel of een bunzing beslopen worden.

(Andere namen, die de bergleeuwerik — *Eremophila alpestris flava Gm.* — draagt, zijn: strandleeuwerik of Alpenleeuwerik. *Redactie*).

Een nieuwe walvissoort voor Nederland, door F. Niesen

Eind November 1935 werd ik opgeschrikt door een klein berichtje in De Telegraaf, dat meldde, dat in IJmuiden twee grote vissen waren aangespoeld. De strandvonder, die ze levend ontdekte ten Zuiden van de pier, doodde en vervoerde ze, en de lengten werden opgegeven als ± 6 en ongeveer 4 meter. Vreemd, zoals zo'n paar regeltjes je uit je evenwicht kunnen brengen. De hele avond was ik min of meer opgewonden en de eerste gelegenheid de beste, om naar IJmuiden te kunnen gaan, greep ik aan.

Bijna zeker waren de beide „vissen", waarvan sprake was, walvissen, geen vissen dus, maar rasechte zoogdieren. Maar welke soort? Nu stond er in het zelfde blad die avond een foto van een veertig walvissen, die in Schotland gestrand waren, en van het plaatje meende ik de griend (Globicephala melaena) te herkennen. Ik dacht dus, dat ook de IJmuider dieren tot die soort behoren zouden, die vaak

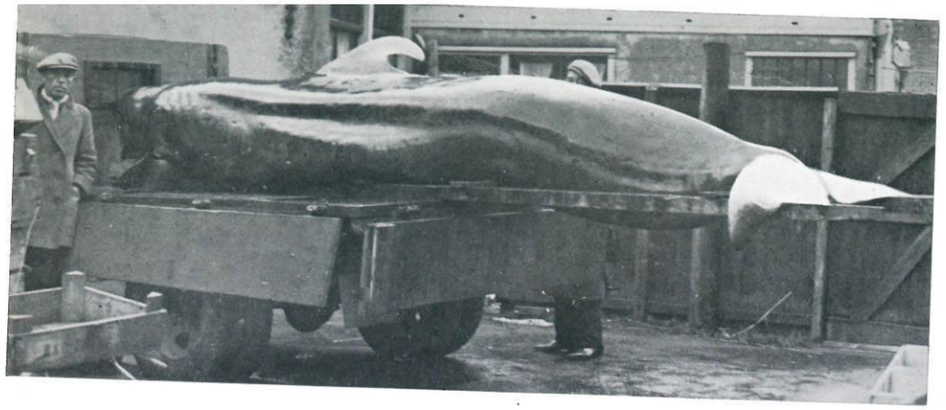

Op een vrachtauto lag de Pseudorca op een IJmuider binnenplaatsje

in grote troepen strandt en van de troep, die in Schotland aan de kust kwam, zouden misschien een paar dieren losgeraakt kunnen zijn en naar ons toe verdwaald.

Maar het kleine berichtje gaf geen nadere bijzonderheden. Er was verder niets uit af te leiden en ik moest dus leren uit eigen aanschouwing. De volgende dag was een Zaterdag en op die vrije middag ben ik er met een vriend heen geweest. Hier van Zandvoort af over het ebstrand gefietst; met een krachtige Zuidewind in de rug ging dat gemakkelijk genoeg. Eerlijk gezegd, hadden we hoop, nog meer cetacea te vinden, maar behalve een half vergane bruinvis lag er niets. Wel zagen we aardige dingen op ornithologisch gebied, waaronder een vrij sterke mantelmeeuwentrek. In kleine groepjes vlogen ze telkens aan ons voorbij. Verder nog veel grote zeeënden gezien, ook enkele dode vogels op het strand, maar dat zijn allemaal dingen, waar ik nu niet over uitweiden wil; ik zal me houden aan de walvissen.

In IJmuiden gekomen, begonnen we navraag te doen naar de gezochte dieren. Eerst werden we gestuurd naar een boerderij, waar ze wel gelegen hadden, maar nu al weer weg waren. Eén, de kleinste, was verkocht naar Leiden, en de andere hadden de vinders nog, maar waar, dat wist hij niet precies. Nadat we nog een paar keer bij een verkeerd adres terecht waren gekomen, werden we tenslotte naar het goede gestuurd en toen zagen we de walvis, liggend op een vrachtauto op een binnenplaatsje, dat er bijna te klein voor was.

Want het was een geweldige knaap, 5.15 m. lang en volgens schatting van de IJmuidenaren ongeveer 650 k.g. zwaar. De kleur was geheel en al zwart (de lichtere vlekken op de foto's zijn lichtreflexen op de natte huid!), en de snuit was vrij stomp, zonder scherpe afscheiding tussen bovenlip en vetbult. De borstvinnen waren wel vrij lang, maar ook breed. Bij de griend zijn deze zeer smal. Het was duidelijk, dat dit dier geen griend was, en wat meer is, ik was er direct van overtuigd, dat deze soort in Nederland nog niet eerder voorgekomen was. Ik vermoedde een Pseudorca crassidens, de False Killer der Engelsen en een neef van de gewone orca, die bij ons reeds herhaalde malen aanspoelde.

Pseudorca verschilt van de gewone orca, behalve al door de kleur (de gewone orca heeft een lichte onderzijde met nog meerdere, scherp begrensde witte vlekken, o.a. achter oog en rugvin), vooral ook in de vorm van de rugvin, die bij de orca ♂ wel 1.5 m. hoog worden kan. Bij deze Pseudorca mat ik slechts een hoogte van 35 c.m.

In de geopende bek zaten vrij weinig grote tanden, n.l. tien in elke kaakshelft, behalve in de rechterbovenkaakshelft, waarin we slechts acht konden vinden. De breedte van de staartvin was meer dan een meter en dat daarmee een geweldige kracht uitgeoefend kon worden, bleek wel uit het verhaal, dat de vinder me vertelde. Als het enigszins overdreven lijkt, is dat mijn schuld niet, ik geef het precies, zoals hij het mij vertelde. Het beest leefde nog op het strand, toen het gevonden werd. Hij had het willen doden met een mes, maar het dier sloeg zo geweldig met zijn staart, dat hij het niet aandurfde er dicht genoeg bij te komen. Daarom bond hij het mes aan een lange stok en sneed zo borst en buik open. „Het ging er

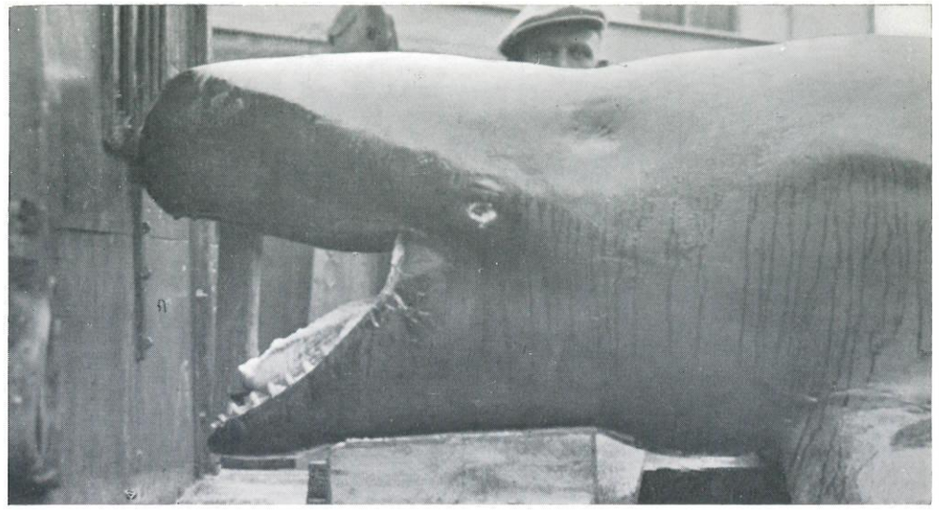

Kop van Pseudorca crassidens

in als koek," zei hij, „Het dier brulde als een koe en sloeg met zijn staart een gat in het zand, groot genoeg om de vrachtauto in te laten draaien."

Nu lag het dier daar op de binnenplaats op een vrachtauto voorlopig geprepareerd. Voor 10 cent entréegeld mochten we hem bekijken en gelukkig ook zoveel foto's maken als we wilden. Jammer genoeg was het licht heel slecht met telkens regen. Maar tussen de buien door konden we nog wel wat maken en ten langen leste waren we uitgefotografeerd.

De eigenaars hebben met het dier een rondreis gemaakt door het hele land. Ik zou u willen aanraden om eens te gaan kijken voor een dubbeltje, maar die raad helpt zo weinig, want het beest houdt het maar zes weken uit en als u dit leest, is er dus reeds niets anders meer van hem over dan het skelet in het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie in Leiden. Maar ik hoop, dat u er uit uzelf al heen is geweest, het is de moeite waard, zo'n beest van een vijf meter lengte en er bekruipt je toch altijd een eigenaardig gevoel van nietigheid tegenover zo'n reus, ook al lijd je niet aan een minderwaardigheidscomplex. Psychologisch is dat misschien wel eens goed.

Later kreeg ik zekerheid, dat het dier in kwestie een Pseudorca crassidens was, een soort, die, zoals ik reeds zei, in Nederland nog niet eerder was aangetroffen. De Hollandse naam is, als ik het wel heb, zwarte orca of zwarte zwaardvis geworden. De soort was tot voor kort ook in Engeland onbekend, tenminste als recente aanspoeling, wel waren enkele beenderen, zelfs drie hele skeletten, in de grond gevonden. Kort geleden kwamen ze echter in een grote troep. Honderdtwintig van deze dieren strandden in Ross-shire in Noord-Schotland in October 1927. Pseudorca schijnt altijd in een groot aantal voor te komen, want de vorige stranding in Europa was van November 1861, toen een troep van ongeveer honderd exemplaren in de Kieler Bocht terecht kwam en later, in 1862, nog dieren op de Zweedse en Deense kusten.

Ook de in Engeland in November 1935 gestrande walvissen, die ik van de onduidelijke foto in de krant voor grienden versleten had, blijken achteraf Pseudorca's geweest te zijn. In totaal kwamen er op verschillende plaatsen van de Engelse kust een zestig dieren aan. De Nederlandse dieren zullen wel tot dezelfde troep behoord hebben. Dan kwam er nog een grote troep aan land bij Kaapstad.

We mogen ons dus wel gelukkig prijzen, dat we nu ook dit buitenkansje gehad hebben. Het jaar 1935 is wel bijzonder voorspoedig geweest met een orca uit Zeeland, een dolfijn van Texel, een butskop van Egmond en tot slot als klap op de vuurpijl nog de Pseudorca's uit IJmuiden. Daarentegen heeft 1936 (tot November) nog niet bar veel opgeleverd. Ik heb tenminste alleen nog maar gehoord van enkele tuimelaars en een orca van Noordwijk, die ik helaas niet gezien heb. Laten we hopen, dat de zee nog veel moois voor ons in petto heeft.